

Regionstyrelsen

§143

Utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas

RS231302

Beslut

Regionstyrelsen beslutar att:

- godkänna utredningen om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- överlämna utredningen till Regionfullmäktige för kännedom
- uppdra åt driftnämnderna Hallands sjukhus, Psykiatri, Närsjukvård samt Ambulans, Diagnostik och Hälsa att utveckla arbetet för flickor och kvinnor som könsstympas eller riskerar att könsstympas i enlighet med utredningens identifierade förbättringsområden.
- uppdra åt driftnämnderna Hallands sjukhus, Psykiatri, Närsjukvård samt Ambulans, diagnostik och hälsa att återkoppla resultatet av uppdraget till regionstyrelsens hälso- och sjukvårdsutskott inom ett år.

Ärendet

Regionkontoret har på uppdrag av Regionfullmäktige samordnat en utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas. Bedömningen är att Region Halland har grundläggande förutsättningar för att omhänderta flickor och kvinnor som riskerar att bli eller har blivit utsatta för könsstympning. Samverkan sker med både Västra Götalandsregionen och Region Skåne för att utveckla vården.

Identifierade förbättringsområden omfattar behov av kompetensutveckling, att förbättra det systematiska arbetet med att ställa frågor om våld i nära relationer och en förbättrad dokumentation och uppföljning. Det finns också behov av att förtydliga sökvägar till hälso- och sjukvården för utsatta och kommunicera att det finns stöd och hjälp att få.

Yrkande

Mikaela Waltersson (M) yrkar på att uppdra åt driftnämnderna Hallands sjukhus, Psykiatri, Närsjukvård samt Ambulans, diagnostik och hälsa att återkoppla resultatet av uppdraget till regionstyrelsens hälso- och sjukvårdsutskott inom ett år.

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande

Regionstyrelsen**Beslutsmening**

Ordförande frågar om regionstyrelsen bifaller Mikaela Walterssons yrkande och finner att regionstyrelsen bifaller yrkandet.

Anteckning

Regionstyrelsen antecknar rättelse av beslutsmeningen till protokollet. Enligt reglemente är det regionstyrelsen som ska besluta i ärendet inte regionfullmäktige.

Förslag till beslut

Regionstyrelsens Hälso- och sjukvårdsutskottet föreslår regionstyrelsen att föreslå regionfullmäktige besluta att:

- godkänna utredningen om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- överlämna utredningen till Regionfullmäktige för kännedom
- uppdra åt Driftnämnderna Hallands sjukhus, Psykiatri, Närsjukvård samt Ambulans, Diagnostik och Hälsa att utveckla arbetet för flickor och kvinnor som könsstympats eller riskerar att könsstympas i enlighet med utredningens identifierade förbättringsområden.

Beslutsunderlag

- §138 RS HSU Utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas (Avstämning inför RF 23/10)
- Utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- Utredning_Vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- Bildspel, Utredning - Vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- Motion från Socialdemokraterna - Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor
- §113 RF Svar på motion Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor

Expedieras till

Driftnämnden Hallands sjukhus

Driftnämnden Psykiatri

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande

Regionstyrelsen

Driftnämnden Närsjukvård
Driftnämnden Ambulans, Diagnostik och Hälsa
Vårdval Halland närsjukvård, vårdcentraler i privat regi

Paragrafen är justerad

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande

**Regionstyrelsens hälso- och
sjukvårdsutskott****§138****Utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas (Avstämning inför RF 23/10)**
RS231302**Beslut**

Regionstyrelsens Hälso- och sjukvårdsutskott föreslår Regionstyrelsen besluta att:

- godkänna utredningen om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- överlämna utredningen till Regionfullmäktige för kännedom
- uppdra åt driftnämnderna Hallands sjukhus, Psykiatri, Närsjukvård samt Ambulans, Diagnostik och Hälsa att utveckla arbetet för flickor och kvinnor som könsstympats eller riskerar att könsstympas i enlighet med utredningens identifierade förbättringsområden.

Ärendet

Regionkontoret har på uppdrag av Regionfullmäktige samordnat en utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas. Bedömningen är att Region Halland har grundläggande förutsättningar för att omhänderta flickor och kvinnor som riskerar att bli eller har blivit utsatta för könsstympning. Samverkan sker med både Västra Götalandsregionen och Region Skåne för att utveckla vården.

Identifierade förbättringsområden omfattar behov av kompetensutveckling, att förbättra det systematiska arbetet med att ställa frågor om våld i nära relationer och en förbättrad dokumentation och uppföljning. Det finns också behov av att förtydliga sökvägar till hälso- och sjukvården för utsatta och kommunicera att det finns stöd och hjälp att få.

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande

**Regionstyrelsens hälso- och
sjukvårdsutskott****Yrkanden**

Mikaela Waltersson (M) yrkar på att Regionstyrelsens Hälso- och sjukvårdsutskott föreslår Regionstyrelsen besluta att:

- godkänna utredningen om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- överlämna utredningen till Regionfullmäktige för kännedom
- uppdra åt Driftnämnderna Hallands sjukhus, Psykiatri, Närsjukvård samt Ambulans, Diagnostik och Hälsa att utveckla arbetet för flickor och kvinnor som könsstympats eller riskerar att könsstympas i enlighet med utredningens identifierade förbättringsområden.

Hälso- och sjukvårdsutskottet instämmer i yrkandet.

Förslag till beslut

Regionstyrelsens Hälso- och sjukvårdsutskott beslutar att

- anteckna att informationen har lämnats till utskottet.

Beslutsunderlag

- Utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- Utredning_Vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- Bildspel, Utredning - Vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas

Expedieras till

Expedieras inte.

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande

**Regionstyrelsens hälso- och
sjukvårdsutskott**

Paragrafen är justerad

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande

Regionkontoret

Hälsa- och sjukvård

Susanne Johansson

Camilla Falk

Hälsa o sjukvårdsstrateg

Beslutsförslag**Datum**

2024-08-27

Diarienummer

RS231302

Regionstyrelsen

Utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas

Förslag till beslut

Regionstyrelsens Hälsa- och sjukvårdsutskottet föreslår Regionstyrelsen besluta att:

- Godkänna utredningen om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas
- Överlämna utredningen till Regionfullmäktige för kännedom
- Uppdra åt Driftnämnderna Hallands sjukhus, Psykiatri, Närsjukvård samt Ambulans, Diagnostik och Hälsa att utveckla arbetet för flickor och kvinnor som könsstympats eller riskerar att könsstympas i enlighet med utredningens identifierade förbättringsområden.

Sammanfattning

Regionkontoret har på uppdrag av Regionfullmäktige samordnat en utredning om vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas. Bedömningen är att Region Halland har grundläggande förutsättningar för att omhänderta flickor och kvinnor som riskerar att bli eller har blivit utsatta för könsstympning. Samverkan sker med både Västra Götalandsregionen och Region Skåne för att utveckla vården.

Identifierade förbättringsområden omfattar behov av kompetensutveckling, att förbättra det systematiska arbetet med att ställa frågor om våld i nära relationer och en förbättrad dokumentation och uppföljning. Det finns också behov av att förtydliga sökvägar till hälso- och sjukvården för utsatta och kommunicera att det finns stöd och hjälp att få.

Bakgrund

I oktober 2023 beslutade Regionfullmäktige att bifalla motionen *Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor* och motionärernas förslag om att utreda och kartlägga vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas (RS231302).

Regionkontoret har samordnat utredningen och har inom ramen för uppdraget sammanställt den kunskap som finns inom området, kartlagt regionala och lokala rutiner samt haft dialog med representanter från berörda verksamheter.¹ Utredningen har också identifierat förbättringsområden som kan stärka vården för målgruppen.

Utredningen fokuserar på hälso- och sjukvårdens ansvar och insatser, men Regionkontoret har också haft en dialog med Länsstyrelsen Halland utifrån deras ansvar för att samordna och utveckla länets våldsförebyggande arbete som omfattar mäns våld mot kvinnor. Övriga aktörer har enbart belysts ur ett samverkansperspektiv.

Sammanfattning av utredningen

Kvinnlig könsstympning är förbjudet enligt lag i Sverige. För personer som bor i Sverige är det även olagligt att åka utomlands och genomföra ingreppet. Kvinnlig könsstympning omfattar alla kirurgiska ingrepp som rör borttagande delvis eller helt av de externa genitalierna eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke medicinska skäl.

Socialstyrelsen uppskattar att cirka 68 000 flickor och kvinnor i Sverige kan ha blivit utsatta för könsstympning, och att ytterligare cirka 13 000–23 000 flickor kan befinna sig i risk för att utsättas. Enligt Socialstyrelsens inventering 2021 hade 5 000 flickor och kvinnor sökt vård inom svensk specialist- eller förlossningsvård under 2012–2018.

Region Hallands uppföljning visar att cirka 250 flickor och kvinnor har varit i kontakt med hälso- och sjukvården med koppling till könsstympning under perioden 2015–2023. Merparten av kontakterna har skett i specialistvården, inom Kvinnokliniken, Kirurgkliniken och Medicinkliniken.

¹ Kvinnohälsovården, Kvinnokliniken, Barn- och ungdomskliniken, Akutmottagningen, Psykiatri och Närsjukvården

Bedömningen är att Region Halland har grundläggande förutsättningar för att omhänderta flickor och kvinnor som riskerar att bli eller har blivit utsatta för könsstympning. Region Halland har fastställda rutiner, stödjande dokument samt utbildning för arbete med våld i nära relationer, inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck. I det arbetet ingår könsstympning. Samverkan sker med både Västra Götalandsregionen och Region Skåne för att utveckla vården.

Identifierade förbättringsområden

- Fortsatt behov av kompetensutveckling för flera professioner, bland annat psykologer och kuratorer
- Förbättra det systematiska arbetet med att ställa frågor om våld i nära relationer
- Förtydliga sökvägar till hälso- och sjukvården för utsatta flickor/kvinnor och kommunicera att det finns stöd och hjälp att få
- Utveckla möjligheten till dokumentation av frågan om könsstympning för en förbättrad uppföljning.

Konsekvensbeskrivning

Könsstympning är en kränkning av kroppslig integritet och en allvarlig kränkning av barns och kvinnors rättigheter. Att satsa på förebyggande arbete mot könsstympning har flera positiva konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv. Det stärker skyddet av mänskliga rättigheter och stärker flickor och kvinnors ställning. Genom förebyggande arbete kan den fysiska och psykiska hälsan hos flickor och kvinnor förbättras. Det regionala arbetet bidrar också till utveckling på nationell nivå som i sin tur påverkar den globala rörelsen mot könsstympning.

Att arbeta med utredningens identifierade förbättringsområden skapar förutsättningar att utveckla vården för flickor och kvinnor som har blivit utsatta eller riskerar att bli utsatta för könsstympning.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Ekonomiska konsekvenser som uppstår i samband med utvecklingsarbete i enlighet med utredningens identifierade förbättringsområden omhändertas av respektive förvaltning i ordinarie budgetprocess.

Regionkontoret

Krister Björkegren
Regiondirektör

Martin Engström
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Bilaga:

Bilaga: Utredning: Vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas

Styrelsens/nämndens beslut delges

Driftnämnden Hallands sjukhus

Driftnämnden Psykiatri

Driftnämnden Närsjukvård

Driftnämnden Ambulans, Diagnostik och Hälsa

Vårdval Halland närsjukvård, vårdcentraler i privat regi

Utredning

Vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Genomförande	2
Avgränsning	2
Könsstympning	2
Vårdbehov	4
Nationell statistik	4
Regional statistik	4
Hälsa- och sjukvården i Region Halland	5
Regionala och lokala styrdokument	5
Kompetens	6
Vårdkedjan för flickor och kvinnor som utsatts för könsstympning	7
Samverkan	7
Analys	8
Resultat och slutsats	8
Identifierade förbättringsområden	8
Referenspersoner	9
Referenser	9
Bilaga 1. Regionala och lokala styrdokument	10

Sammanfattning

Kvinnlig könsstympning är förbjudet enligt lag i Sverige. För personer som bor i Sverige är det även olagligt att åka utomlands och genomföra ingreppet. Kvinnlig könsstympning omfattar alla kirurgiska ingrepp som rör delvis eller helt borttagande av de externa genitalierna eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke medicinska skäl.

Socialstyrelsen uppskattar att cirka 68 000 flickor och kvinnor i Sverige kan ha blivit utsatta för könsstympning, och att ytterligare cirka 13 000–23 000 flickor kan befinna sig i risk för att utsättas. Enligt Socialstyrelsens inventering 2021 hade 5 000 flickor och kvinnor sökt vård inom svensk specialist- eller förlossningsvård under 2012–2018.

Region Hallands uppföljning visar att cirka 250 flickor och kvinnor har varit i kontakt med hälso- och sjukvården med koppling till könsstympning under perioden 2015–2023. Merparten av kontakterna har skett i specialistvården, inom Kvinnokliniken, Kirurgkliniken och Medicinkliniken.

Flickor och kvinnor som blivit utsatta för könsstympning erbjuds stöd i form av rådgivning, träning, smärtlindring, bearbetning och i vissa fall kirurgi vid Hallands sjukhus där Vulvamottagning finns. Flera professioner är involverade utifrån patientens behov. I komplexa fall sker remittering för operation till Västra Götalandsregionen. Efter behandling i specialistvården hänvisas patienten till närsjukvården vid behov av ytterligare stöd, exempelvis samtalsstöd.

Bedömningen är att Region Halland har grundläggande förutsättningar för att omhänderta flickor och kvinnor som riskerar att bli eller har blivit utsatta för könsstympning. Region Halland har fastställda rutiner, stödjande dokument samt utbildning för arbete med våld i nära relationer, inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck. I det arbetet ingår könsstympning. Samverkan sker med både Västra Götalandsregionen och Region Skåne för att utveckla vården.

Identifierade förbättringsområden

- Fortsatt behov av kompetensutveckling för flera professioner, bland annat psykologer och kuratorer
- Förbättra det systematiska arbetet med att ställa frågor om våld i nära relationer
- Förtydliga sökvägar till hälso- och sjukvården för utsatta flickor och kvinnor och kommunicera att det finns stöd och hjälp att få
- Utveckla möjligheten till dokumentation av frågan om könsstympning för en förbättrad uppföljning.

Bakgrund

I oktober 2023 beslutade Regionfullmäktige att bifalla motionen *Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor* (RS230359) och motionärernas förslag om att utreda och kartlägga vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas. Utredningen med förslag till eventuella åtgärder ska överlämnas till hälso- och sjukvårdsutskottet för skyndsam vidare hantering.

Genomförande

Regionkontoret har samordnat utredningen och har inom ramen för uppdraget sammanställt den kunskap som finns inom området, kartlagt regionala och lokala rutiner samt haft dialog med representanter från vårdförvaltningarna.¹ Utredningen har också identifierat förbättringsområden som kan stärka vården för målgruppen.

Avgränsning

Utredningen fokuserar på hälso- och sjukvårdens ansvar och insatser, men Regionkontoret har också haft en dialog med Länsstyrelsen Halland utifrån deras ansvar för att samordna och utveckla länets våldsförebyggande arbete som omfattar mäns våld mot kvinnor. Övriga aktörer har enbart belysts ur ett samverkansperspektiv.

Könsstympning

Kvinnlig könsstympning är förbjudet enligt lag i Sverige. För personer som bor i Sverige är det även olagligt att åka utomlands och genomföra ingreppet.

Världshälsoorganisationen (WHO) definierar kvinnlig könsstympning så här: *Kvinnlig könsstympning omfattar alla kirurgiska ingrepp som rör borttagande delvis eller helt av de externa genitalierna eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke medicinska skäl.*

Åldern när ingreppet utförs varierar, också typen av ingrepp, vem som utför det och förklaringarna till varför.² Könsstympning skadar flickor och kvinnor på många sätt. Det innebär att frisk och normal kvinnlig könsvävnad avlägsnas och skadas, och det stör de naturliga funktionerna i flickors och kvinnors kroppar. Omedelbara komplikationer av kvinnlig könsstympning kan vara svår smärta, kraftig blödning, infektioner, feber, chock eller död. Långsiktiga komplikationer kan vara vaginala problem, menstruationsproblem, ökad risk för förlossningskomplikationer, sexuella och psykologiska problem.³

Tillämpningen av könsstympning förändras över tid och i olika länder.

Könsstympning utförs allt oftare på yngre barn, och familjer överger alltmer den

¹ Kvinnohälsovården, Kvinnokliniken, Barn- och ungdomskliniken, Akutmottagningen, Psykiatrien och Närsjukvården

² Socialstyrelsen, 2023

³ WHO, 2024

mest omfattande formen av könsstympning till förmån för mindre omfattande typer.

Det finns även en trend i flera länder att det blir vanligare att utbildad hälso- och sjukvårdspersonal utför könsstympning. ”Medikalisering” är det begrepp som WHO använder för att beskriva den utvecklingen som innebär att könsstympning utförs av utbildad personal och med smärtlindring. Faran för omedelbara komplikationer minskar, men WHO tar starkt avstånd från utvecklingen i sin helhet då risken är stor att det leder till ökad acceptans av ingreppet och underminerar det arbete som görs för att eliminera kvinnlig könsstympning. Medikaliseringen kan leda till att ingreppet blir både mer och mindre omfattande.

Könsstympning av flickor och kvinnor förekommer i stora delar av världen. Skillnaderna kan vara stora inom länder, begränsad till mindre regioner, eller till vissa folkgrupper. Lagstiftning mot könsstympning, förändrade attityder och förebyggande arbete används för att minska förekomsten av könsstympning. I några länder i Afrika finns uppgifter om en nedåtgående trend, exempelvis i Burkina Faso. I Indonesien ser trenden ut att gå i motgående riktning, men de uppgifter som finns tillgängliga är mycket osäkra.⁴

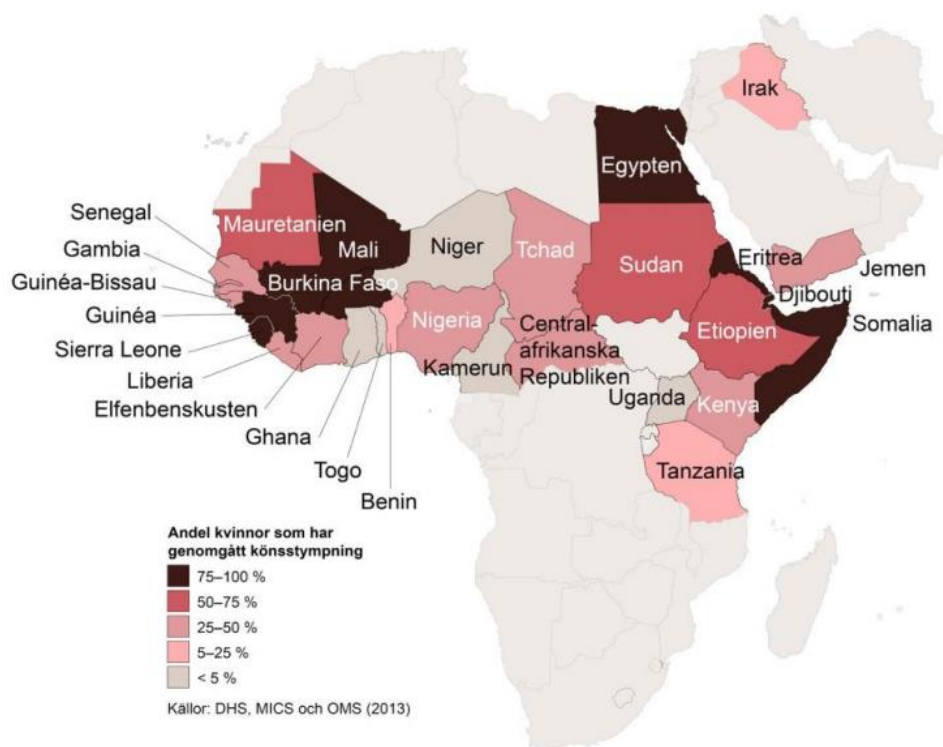

Bild 1. Karta över andelen kvinnor i befolkningen som genomgått könsstympning. Källa: Socialstyrelsen.

⁴ Socialstyrelsen, 2024

Den viktigaste förebyggande uppgiften för hälso- och sjukvårdspersonal och socialtjänst är att våga fråga flickor och kvinnor med bakgrund från länder där könsstympning förekommer. För att kunna göra det på ett bra sätt krävs kompetens om frågan, utbildning och klinisk erfarenhet. Det krävs också att man är lyhörd och bemöter både enskilda och familjer på ett respektfullt vis.⁵

Vårdbehov

Nationell statistik

Socialstyrelsen uppskattar att cirka 68 000 flickor och kvinnor i Sverige kan ha blivit utsatta för könsstympning, och att ytterligare cirka 13 000–23 000 flickor kan befinna sig i risk för att utsättas.⁶ Enligt Socialstyrelsens inventering 2021 hade 5 000 flickor och kvinnor sökt vård inom svensk specialist- eller förlossningsvård under 2012–2018.

Regional statistik

Könsstympning dokumenteras med hjälp av följande diagnoser:

- O347A – Vård av blivande moder för abnormitet/tidigare könsstympning
- Z907 – Förvärvat avsaknad av könsorgan
- Z917 – Kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien

Region Hallands uppföljning visar att cirka 250 flickor och kvinnor med någon av dessa diagnoser har varit i kontakt med hälso- och sjukvården under perioden 2015–2023. Merparten av kontakterna har skett i specialistvården, inom Kvinnokliniken, Kirurgkliniken och Medicinkliniken.

Bilderna nedan visar den totala utvecklingen över tid samt fördelningen i olika åldersgrupper. Patientunderlag i åldersgrupper med färre än 11 personer redovisas inte. En utmaning för hälso- och sjukvården i Region Halland är att det rör sig om en liten patientgrupp, om än mörkertalet bedöms vara stort.

⁵ Socialstyrelsen, 2024

⁶ Socialstyrelsen, 2023

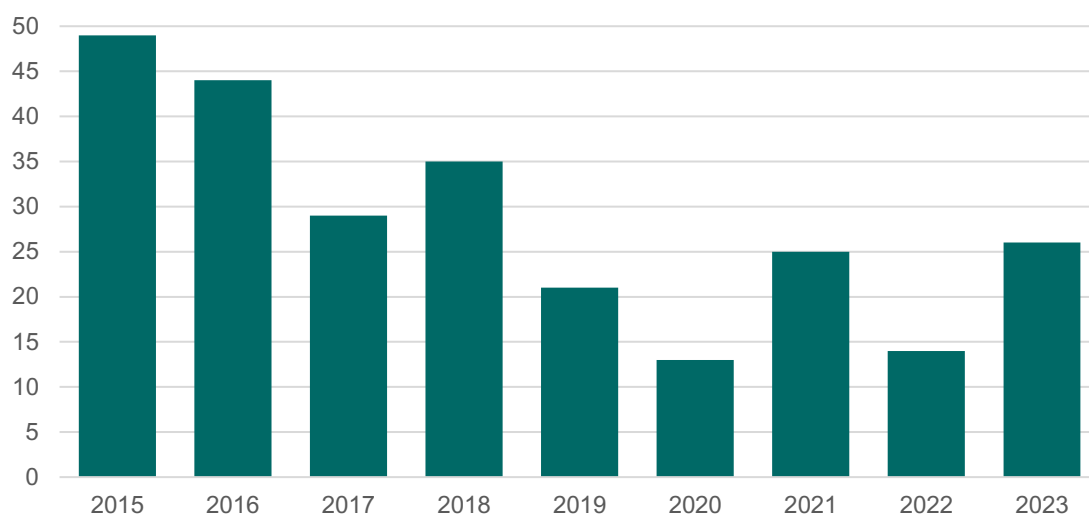

Bild 2. Flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympling, antal unika patienter som haft kontakt med hälso- och sjukvården, Region Halland 2015–2023. Källa: Region Hallands datalager.

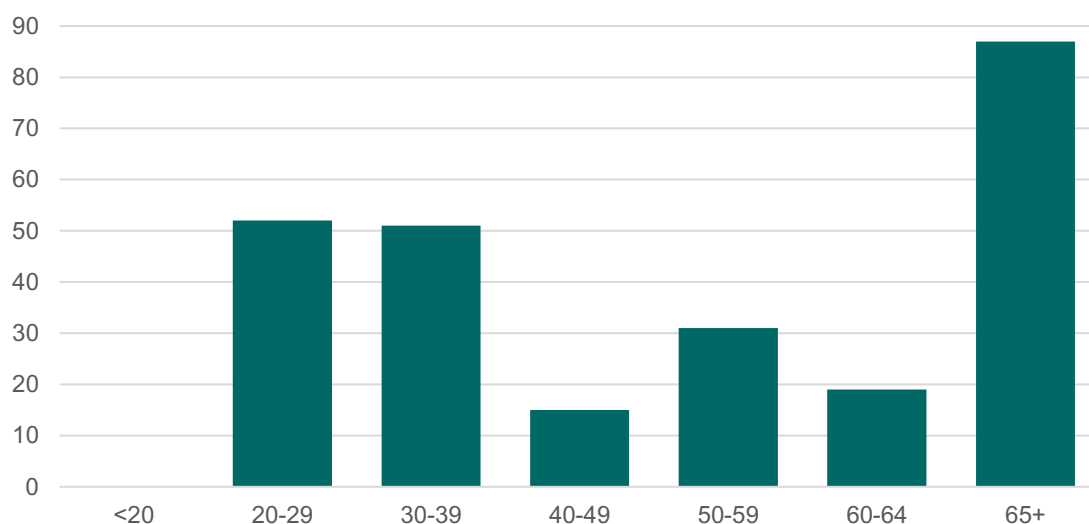

Bild 3. Flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympling, antal unika patienter som haft kontakt med hälso- och sjukvården per åldersgrupp, Region Halland 2015–2023. Då data för färre än 11 individer inte redovisas kan det finnas något fåtal fall även i gruppen <20. Källa: Region Hallands datalager.

Hälso- och sjukvården i Region Halland

Regionala och lokala styrdokument

Målet med hälso-och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för befolkningen. Hälso-och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa (Hälso-och sjukvårdslagen, 2017:30).

Region Halland har, utifrån Socialstyrelsens allmänna föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer, fastställt en regional tillämpning för hälso- och sjukvården. Hedersrelaterat våld och förtryck som är en del av området våld i nära relationer omfattas också av rutinen. Specifikt för hedersrelaterat våld är könsstympling samt barn- och tvångsäktenskap. Hälso- och sjukvården ansvarar för att:

- Upptäcka och identifiera erfarenheter av våld
- Anmäla oro för barn, 14 kap. 1§ socialtjänstlagen, SoL
- Informera, behandla, ge stöd och dokumentera
- Samverka, vägleda och hänvisa till samarbetspartners som finns inom andra verksamheter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst, familjerådgivning, polis och åklagarmyndighet.

Specifika lokala rutiner om könsstympling finns inom Vårdval Halland närsjukvård och på Kvinnokliniken. Barnhälsovården arbetar utifrån Rikshandboken för barnhälsovård och frågan om könsstympling finns inkluderad i Kvinnohälsovårdens Basprogram för gravida. Dokumentation sker på olika sätt i vårdkedjan under sökordet *Våld i nära relationer* och *Erfarenhet av hedersrelaterat våld*. Det finns inget specifikt sökord för könsstympling. Specialistvården sätter diagnos.

Kompetens

Kunskap om könsstympling är avgörande för att kunna ge god vård. Region Halland erbjuder samtliga verksamheter utbildning och kunskap om våld i nära relationer inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck. Utbildningarna erbjuds på olika nivåer utifrån verksamheternas behov. För all hälso- och sjukvårdspersonal erbjuds en grundläggande webbutbildning om könsstympling. Utbildningen ger grundläggande kunskap om vad könsstympling är, vad lagen säger, vilken roll hälso- och sjukvården har och vikten av ett gott bemötande, samt hur hälso- och sjukvården kan arbeta förebyggande för att förhindra att flickor i Sverige blir utsatta.

Socialstyrelsens utbildning om anmälningsskyldighet vid oro för barn är en del i arbetet mot våld och utbildningen finns tillgänglig via regionens kompetensportal.⁷

Berörda verksamheter bedömer att kompetensen behöver höjas hos flera professioner som möter målgruppen, så som hos psykologer och kuratorer. Vikten av att öka kompetensen hos kvinnorna själva lyfts också fram, liksom behovet av en ökad kommunikation om vad utsatta flickor och kvinnor kan få hjälp med och vilka rättigheter flickor och kvinnor har i Sverige. Hälso- och sjukvården behöver också bli bättre på att fråga målgruppen om vilket stöd de ser behov av.

⁷ Region Hallands kompetensportal, [Vid oro för barn - anmälningsskyldighet \(luvit.se\)](https://www.luvit.se)

Vårdkedjan för flickor och kvinnor som utsatts för könsstympning

Hälso- och sjukvårdspersonal har anmälningsskyldighet till socialtjänsten vid misstanke eller upptäckt att en flicka under 18 år har könsstympats eller riskerar att könsstympas, om det framkommer att det skett sedan familjen och flickan haft anknytning till Sverige. Anmälan till Socialtjänsten sker enligt Region Hallands rutin för orosanmälan vid misstanke att barn far illa. För medarbetare finns stöd att få via Barnskyddssamverkan som är en funktion inom Region Halland som består av kolleger med särskild kompetens och erfarenhet inom området. Socialtjänsten kan kontaktas vid tveksamhet kring orosanmälan. Barnahus Halland kan kontaktas via telefon vid behov av stöd i frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck, och för den som önskar konsultation i svårare ärenden finns en nationell stödtelefon.

Identifiering av målgruppen sker vid kontakt med hälso- och sjukvården, exempelvis på Barnvårdscentralen (BVC) men även inom Kvinnohälsovården, på förlossningen, vårdcentralen eller Ungdomsmottagningen. Samtliga vårdförvaltningar i Region Halland erbjuder vård, stöd och behandling för könsstympade flickor och kvinnor utifrån respektive vårdnivå. Patienten får också information om vilken hjälp som finns att få hos andra aktörer. På 1177.se finns patientinformation om stöd, vård och behandling vid könsstympning.

BVC tar upp frågan om könsstympning i enlighet med Rikshandbokens vägledning vid första hembesöket samt vid efterföljande tillfällen under BHV-tiden. Underlivet på flickor undersöks vid de rutinemässiga undersökningarna som sker enligt BHV-programmet samt vid symptom från urinvägar. Intyg vid risk om könsstympning skrivs och könsstympningspass delas ut vid resa till ett land där könsstympning förekommer. Ett könsstympningspass är ett informationsverktyg som används för att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor. Verktøget finns på olika språk och kan användas som ett stöd i att stå emot eventuella påtryckningar från släkt och övrigt nätverk som förespråkar sedvänjan. Könsstympningspasset innehåller information om svensk lagstiftning gällande brottet, typer av könsstympning, samt konsekvenser av könsstympning.

Flickor och kvinnor som blivit utsatta för könsstympning erbjuds stöd i form av rådgivning, träning, smärtlindring, bearbetning och i vissa fall kirurgi vid Hallands sjukhus där Vulvamottagning finns. Flera professioner är involverade utifrån patientens behov. I komplexa fall sker remittering för operation till Västra Götalandsregionen. Uppföljning efter operation sker hos läkare för att säkerställa ett gott medicinskt resultat. Efter behandling i specialistvården hänvisas patienten till närsjukvården vid behov av ytterligare stöd, exempelvis samtalsstöd.

Samverkan

För övergripande samverkan kring barn som misstänks ha utsatts för våld, sexuella övergrepp eller bevittnat våld finns Barnahus Halland. Region Halland samarbetar med både Västra Götalandsregionen (Vulvamottagningen på Angered's närsjukhus i

Göteborg) och Region Skåne för att utveckla vården. Många utsatta kvinnor upptäckts i samband med graviditet och inom hälso- och sjukvården i Region Halland finns ett nära samarbete mellan Kvinnohälsovården och Kvinnokliniken.

Analys

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och Region Hallands regionala styrande dokument ska berörda verksamheter ta fram lokala tillämpningar för arbetet. I det arbetet har flera verksamheter kommit långt och utvecklingsarbete pågår. Ett specifikt sökord för könsstympning saknas och dokumentationen behöver utvecklas för att möjliggöra en bättre uppföljning. Det finns samtidigt behov av att värdera hur journaluppgifter ska hanteras så att de inte är läsbara för närstående. Sekretess gäller inte alltid mot närstående vilket är ett hot mot patienten och dess möjlighet att få vård.

Förutsättningar för kompetensutveckling finns, och kompetensen bedöms behöva höjas bland olika professioner som möter målgruppen, bland annat hos psykologer och kuratorer. Vikten av att öka kompetensen hos kvinnorna själva lyfts också fram, liksom att fråga målgruppen vilket behov av stöd från hälso- och sjukvården de ser behov av. På 1177.se finns patientinformation om stöd, vård och behandling vid könsstympning, men det finns behov av att förtydliga sökvägarna för utsatta i Region Halland.

Enligt Socialstyrelsen är den viktigaste förebyggande uppgiften för hälso- och sjukvårdspersonal och socialtjänst att våga fråga flickor och kvinnor med bakgrund från länder där könsstympning förekommer. Det beskrivs som ett förbättringsområde inom både närsjukvården och psykiatrin. En utmaning är de små patientvolymerna men om frågan ställs mer regelbundet kommer sannolikt fler flickor och kvinnor att upptäckas.

Resultat och slutsats

Bedömningen är att Region Halland har grundläggande förutsättningar för att omhänderta flickor och kvinnor som riskerar att bli eller har blivit utsatta för könsstympning inom såväl närsjukvård som specialistvård.

Region Halland har fastställda rutiner, stödjande dokument samt utbildning för arbete med våld i nära relationer, inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck. I det arbetet ingår könsstympning. På Region Hallands vårdgivarwebb och kompetensportal finns stöd och utbildning samlat för verksamheterna. Samverkan sker med både Västra Götalandsregionen och Region Skåne för att utveckla vården.

Identifierade förbättringsområden

- Fortsatt behov av kompetensutveckling för flera professioner, bland annat psykologer och kuratorer

- Förbättra det systematiska arbetet med att ställa frågor om våld i nära relationer
- Förtydliga sökvägar till hälso- och sjukvården för utsatta flickor och kvinnor och kommunicera att det finns stöd och hjälp att få
- Utveckla möjligheten till dokumentation av frågan om könsstympning för en förbättrad uppföljning.

Referenspersoner

Jonas Hultgren, Verksamhetschef Akutmottagningen

Josefine Roswall, Verksamhetschef Barnkliniken

Åsa Johansson, Verksamhetschef Kvinnokliniken

Katarina Sibelius, Verksamhetschef Kvinnohälsovården

Madelaine Gustafsson, Utvecklingsledare Närsjukvården Halland

Ove Grahn Verksamhetsutvecklare/Controller Psykiatri Halland

Sigun Lilja, Samordnare våld i nära relation Länsstyrelsen Halland

Eva Jadeling, Hälso- och sjukvårdsstrateg Regionkontoret

Maria Nilsson, Hälso- och sjukvårdsstrateg Regionkontoret

Maria Alne, Hälso- och sjukvårdsstrateg Regionkontoret

Håkan Nilsson, Controller Regionkontoret

Referenser

Socialstyrelsen. (2023). [Uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympning \(socialstyrelsen.se\)](#). Stockholm: Artikelnummer 2023-6-8599.

Socialstyrelsen. (2024). [Kvinnlig könsstympning – Ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete \(socialstyrelsen.se\)](#). Stockholm: Artikelnummer 2024-4-903.

World Health Organization. (februari 2024). [Female genital mutilation \(who.int\)](#).

Bilaga 1. Regionala och lokala styrdokument

- Rutin Region Halland: *Våld i nära relationer inkluderat bedersrelaterat våld och förtryck*
- Rutin Folktandvården Halland, Närsjukvården Halland, Vårdcentralen Halland: *Upptäcka och rutinmässigt ställa frågor om våld i nära relationer inom Närsjukvården Halland*
- Rutin Kvinnohälsovården Halland, Ungdomsmottagningen Halland: *Våld i nära relationer*
- Rutin Akutkliniken Hallands sjukhus, Akutmottagningen Hallands sjukhus Halmstad, Akutmottagningen Hallands sjukhus Varberg: *Våld i nära relationer*
- Rutin Hörselhabiliteringen Halland, Hörselmottagningen Halland; Kommunikation Halland, Resurscentrum för kommunikation, Dako, Syncentralen Halland, Tolkcentralen Halland: *Våld i nära relation inkluderat bedersrelaterat våld och förtryck*
- Rutin Habiliteringen Halland: *Våld i nära relationer ur habiliteringens perspektiv*
- Rutin Vårdval Halland, Vårdval Halland privata vårdenheter: *Könsstympning*
- Rutin Region Halland: *Undersökning av genitalier vid BHV:s hälsobesök*
- Vårdriktlinje Kvinnokliniken Hallands sjukhus; Vårdval Halland Privata Vårdenheter: *Kvinnlig könsstympning – kirurgiska åtgärder - KKHS*
- Kvinnohälsovården Halland: *Basprogram gravida.*

Camilla Falk
Susanne Johansson
RS231302

Region Halland
Box 517, 301 80 Halmstad
regionen@regionhalland.se
regionhalland.se

Utredning, RS231302

Vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas

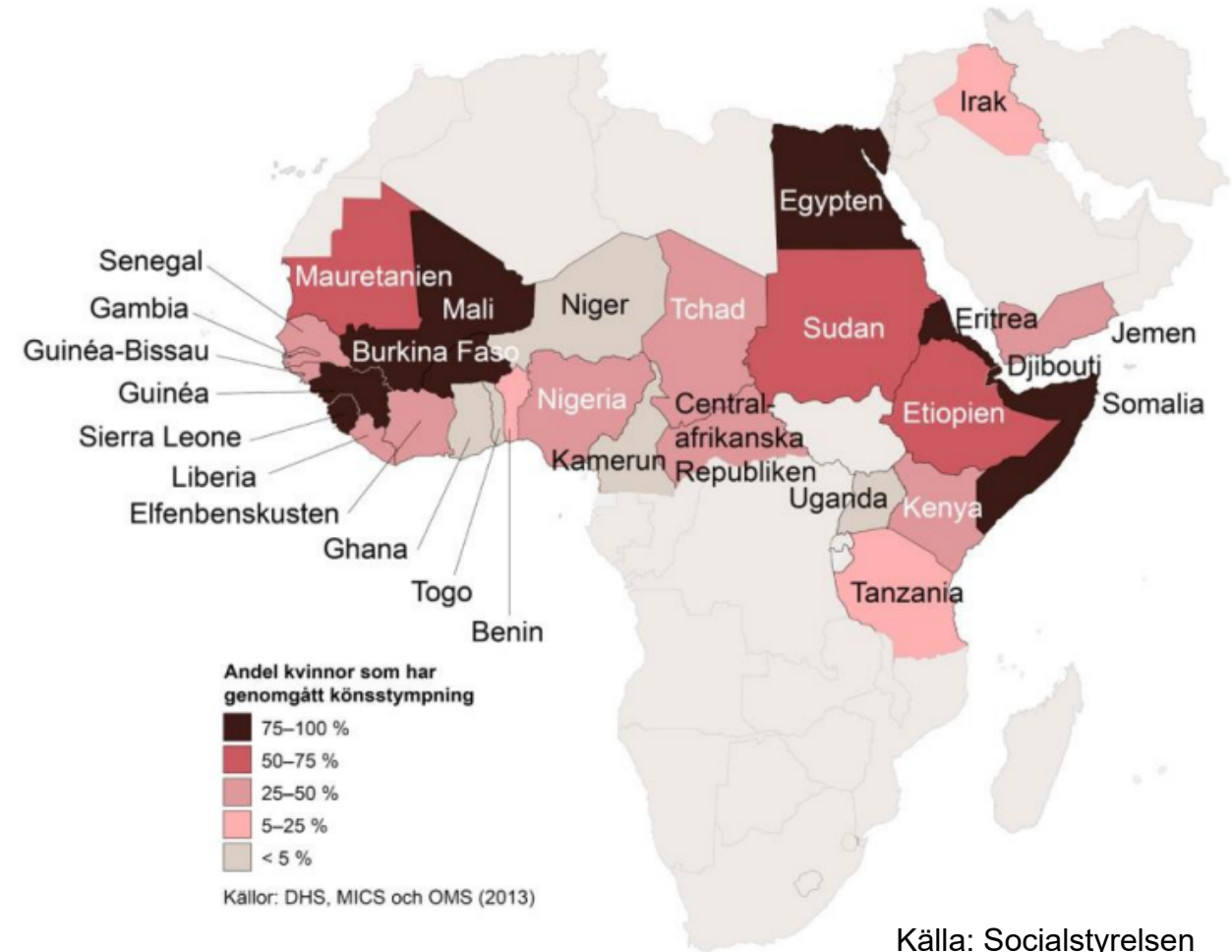
HSU 20 augusti 2024

Bakgrund

- I oktober 2023 beslutade Regionfullmäktige att bifalla motionen *Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor* och motionärernas förslag att utreda och kartlägga vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas.
- Sammanställning av kunskapsstöd, kartläggning av regionala och lokala rutiner samt dialog med berörda verksamheter med fokus på hälso- och sjukvårdens ansvar och insatser.

Andel kvinnor som har genomgått könsstympning

- Tillämpningen av könsstympning förändras över tid och i olika länder
- Stora skillnader inom länder
- Både nedåt- och uppåtgående trender kan ses, men uppgifterna är mycket osäkra
- ”Medikalisering” av könsstympning riskerar underminera arbetet med att eliminera könsstympning.

Flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympning, antal unika patienter som haft kontakt med hälso- och sjukvården, Region Halland 2015–2023

Källa: Region Hallands datalager

Vårdkedjan i Region Halland

- Identifiering av målgruppen sker vid kontakt med hälso- och sjukvården
- Anmälan till socialtjänsten sker vid misstanke eller upptäckt att en flicka under 18 år har könsstympats eller riskerar att könsstympas
- BVC tar upp frågan om könsstympning vid första hembesöket samt vid efterföljande tillfällen under BHV-tiden. Underlivet på flickor undersöks rutinmässigt enligt BHV-programmet samt vid symptom från urinvägar.
- Intyg vid risk om könsstympning skrivs och könsstympningspass delas ut vid resa till ett land där könsstympning förekommer.
- Kirurgi erbjuds vid Hallands sjukhus. I komplexa fall sker remittering för operation till Västra Götalandsregionen.
- Efter behandling i specialistvården hänvisas patienten till närsjukvården vid behov av ytterligare stöd, exempelvis samtalsstöd.

Resultat och slutsats

Region Halland har grundläggande förutsättningar för att omhänderta flickor och kvinnor som riskerar att bli eller har blivit utsatta för könsstympning inom såväl närsjukvård som specialistvård.

- Fastställda rutiner
- Samlat stöd på Vårdgivarwebben
- Utbildningsinsatser
- Samverkan med Västra Götalandsregionen och Region Skåne.

Identifierade förbättringsområden

- Fortsatt behov av kompetensutveckling för flera professioner, bland annat psykologer och kuratorer
- Förbättra det systematiska arbetet med att ställa frågor om våld i nära relationer
- Förtydliga sökvägar till hälso- och sjukvården för utsatta flickor och kvinnor och kommunicera att det finns stöd och hjälp att få
- Utveckla möjligheten till dokumentation av frågan om könsstympning för en förbättrad uppföljning.

Region Halland

Camilla Falk, Hälsa och sjukvårdsstrateg Regionkontoret, camilla.falk@regionhalland.se
Susanne Johansson, Hälsa- och sjukvårdsstrateg Regionkontoret, susanne.l.johansson@regionhalland.se

Motion - Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor

Könsstympning av flickor och kvinnor är sedan 1982 förbjudet i Sverige. Brottet kan ge upp till fyra års fängelse, särskilt grova fall upp till tio år. Brottet ses som så pass allvarligt att dubbel straffbarhet föreligger, dvs det är också straffbart att föra ut någon ur landet och utföra brottet utomlands. Trots brottets allvar och omfattning finns alldeles för lite hjälp för de här kvinnorna. Vården är minst sagt ojämlig i landet, många regioner saknar kompetensen helt.

Könsstympning innebär att delar av yttre könsorgan skärs bort, oftast utsätts små flickor. Det finns inga positiva hälsoeffekter, men väldigt många negativa. Många lever med brutala trauman och skador som i värsta fall är livshotande.

Världshälsoorganisationen WHO uppskattar att 100 till 140 miljoner kvinnor i världen är könsstympade. I Sverige uppskattar Socialstyrelsen det till 38 000, men siffrorna är över 10 år gamla och baseras bara på ursprungsländer där över 50 procent av kvinnorna är utsatta. Organisationen Existera som arbetar med könsstympade kvinnor har i en rapport visat betydligt högre siffror. Närmare 75 000 kvinnor i Sverige kan vara utsatta.

Enligt en rapport från Socialstyrelsen 2020 har tio flickor under 18 år födda i Sverige fått diagnosen könsstympning 2012 - 2018. De har registrerats när de sökt sjukvård, så det är troligt att mörkertalet är stort.

Stockholm och Göteborg är de enda städer i landet med specialistmottagningar, information och resurser brister. Det är orimligt att flickor och kvinnorna inte får rätt vård och bemötande, eller tvingas resa långt för att få vård i andra regioner.

Skam och tabu kopplat till det kvinnliga underlivet är ett hinder i alla kulturer, än större för den som är könsstympad. De flesta vet att könsstympning är förbjudet i Sverige och är rädda för att söka vård, att möta oförståelse, okunskap, eller bli dåligt bemötta.

Vi vet att det forskas mindre och ges mindre resurser för kvinnors sjukdomar generellt. Den här gruppen, som ofta saknar språket och kunskap om systemet, är extra utsatta och bortprioriterade. Med enkla medel kan vi förändra de här kvinnornas liv. Ge dem ett liv utan smärta, lindra trauman och bygga självkänsla. Det stärker hela integrationen och kan rädda liv. Kvinnorna behöver också stöd av kunnig personal för att våga/orka anmäla brott. Det är inte acceptabelt att flickorna och kvinnorna fortsätter lida i det tysta.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi:

- Att Region Halland utreder och kartlägger vårdbehov, kompetens och resurser för flickor/kvinnor som könsstympas
- att utredningen med förslag till eventuella åtgärder överlämnas till hälso- och sjukvårdsutskottet för vidare hantering skyndsamt

Halmstad februari 2023

Kerstin Nilsson (S) och Malin Karlsson (S)

Regionfullmäktige**§113****Svar på motion Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor**

RS230359

Beslut

Regionfullmäktige beslutar att

- bifalla motionen.

Yrkanden

Jenny Håkansson (C) yrkar bifall till motionen. I yrkandet infaller Malin Karlsson (S), Hanna Schölander (L), Stina Isaksson (SD), Agnes Hultén (V) och Hüseyin Mirza Karagöz (S).

Ärendet

Kerstin Nilsson (S) och Malin Karlsson (S) har väckt en motion om att utreda och kartlägga vårdbehov, kompetens och resurser för flickor och kvinnor som könsstympas.

I samband med Region Hallands omhändertagande av den nyligen antagna nationella handlingsplanen samt de allt fler kunskapshöjande insatserna som kommer regionen till del anser Regionkontoret att det är rimligt att genomföra en kartläggning och utredning och därmed bifalla motionen.

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige besluta att

- bifalla motionen.

Beslutsunderlag

- §173 RS Svar på motion Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor
- §185 RS HSU Svar på motion Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor (Beslut inför RS 11 oktober)
- Svar på motion Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande

Regionfullmäktige

- §63 Yttrande från Driftnämnden Hallands sjukhus – motion om specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor
- Svar på begäran om yttrande för motion från Socialdemokraterna - Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor
- Yttrande över motion - Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor
- Yttrande på motion från Socialdemokraterna - Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor
- Motion från Socialdemokraterna - Halland saknar specialistvård för könsstympade flickor och kvinnor

Expedieras till

Motionärerna

Driftnämnd Hallands sjukhus

Driftnämnd Närsjukvård

Driftnämnd Psykiatri

Driftnämnd Ambulans, diagnostik och hälsa

Paragrafen är justerad

Ordförandes sign

Justerares sign

Utdragsbestyrkande